

TERESA JUVÉ

LA RUTA DE LA MORT

De com el sagaç cavaller Jaume Plagumà
esdevé Sa Excel·lència el Portantveus del Rei

Meteorα

MARIS

MEDI

Teresa Juvé

La ruta de la mort

De com el sagaç cavaller Jaume Plagumà
es converteix en Sa Excel·lència
el Portantveus del Rei

Editorial
Meteorα

La ruta de la mort
© Teresa Juvé, 2021

Reservats tots els drets d'edició per
© Editorial Meteora SL
Gran Via de les Corts Catalanes, 794, ent. 1a
08013 Barcelona
Tel. 93 265 56 54
www.editorialmeteora.cat

i
© Fundació Josep Pallach
Bruguerol, 12
17200 Palafrugell
Tel. 972 011 052
www.fundaciopallach.cat

Primera edició: setembre de 2021

ISBN: 978-84-122930-6-7
Dip. Leg.: B.12202-2021

Disseny de la coberta: © Eduard Serra
Fotografies de la coberta:

Mapa de Catalunya (*Geographia Blaviana* o *Theatrum Orbis sive Terrarum Atlas Novus*),
Willem i Joan Blaeu, Amsterdam, 1640. © Heritage Image Partnership Ltd / Alamy
Stock Photo

Figura encaputxada amb hàbit © Jakub Krechowicz / Alamy Stock Photo

Imprès a DC Plus, Sant Andreu de la Barca

Amb el suport de la

Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura

SENSE L'AUTORITZACIÓ ESCRITA DE L'EDITOR, QUEDA RIGOROSAMENT PROHIBIDA, SOTA LES SANCIONS ESTABLERTES PER LA LLEI, LA REPRODUCCIÓ TOTAL O PARCIAL D'AQUESTA OBRA A TRAVÉS DE QUALSEVOL PROCEDIMENT MECÀNIC O ELECTRÒNIC, INCLOENT-HI LA REPROGRAFIA, LA DIFUSIÓ PER XARXES TELEMÀTIQUES I LA DISTRIBUCIÓ D'EXEMPLARS D'AQUESTA EDICIÓ MITJANÇANT LLOGUER O PRÉSTEC PÚBLICS.

LA RUTA DE LA MORT

Glossari

Batlle: A finals del segle XVI, era el representant del rei en una vila o ciutat (el «veguer» era el representant del senyor en una àrea més gran). Batlles i veguers, en tant que recaptadors, depenien del «mestre racional» (una mena de ministre de finances) i, passat el temps, de la Generalitat. En tant que jutges, responien davant del rei i de l'Audiència (o, anteriorment, Cúria). Els batlles eren funcionaris reials amb competències judicials i recaptatòries, depenien d'un veguer i, en alguns casos, tenien per sota seu un sotsbatlle. Els representants reials per a qüestions temporals o encàrrecs concrets s'anomenaven també procuradors.

Hugonot: Nom que els francesos donaven als protestants del seu país. El protestantisme es va estendre molt pel migdia de França, justament pels països que abans havien estat càtars. En l'època del portantveus Jaume Plagumà, el nostre protagonista, s'enfrontaven tres bàndols en les guerres de religió franceses: el del rei de França, Enric III, cap dels catòlics i sense successor directe, el dels ducs de Guisa, ultracatòlics, i el del pretendent a la corona, Enric de Navarra, dit el Bearnès i fill

de Joana d'Albret, en aquell moment cap dels protestants, però que després, per aconseguir la corona francesa, es convertiria al catolicisme dient allò de «París prou val una missa». El rei espanyol Felip II, que també pretenia la corona francesa, intervenia en la lluita al costat dels Guisa.

Portantveus: (també *governador general*): Oficial reial que vigilava l'actuació dels veguers (vegeu *veguer* i *vegueria*). Havia de recórrer el Principat segons les constitucions de les Corts Catalanes i no podia residir en la mateixa vegueria més de quatre mesos l'any. Tenia cort pròpia —amb jutge assessor, algtzgir, escrivà i porter (missatger)— i exercia la justícia civil i criminal. Era un càrrec de durada indeterminada i no tenia autoritat en territoris de jurisdicció baronial o religiosa.

Veguer: Autoritat delegada de la corona amb jurisdicció governativa, judicial i administrativa. Amb cort pròpia, exercia en el territori de la vegueria. Podia delegar en sotsveguers i era un càrrec de durada limitada.

Vegueria: Divisió territorial de Catalunya fins al decret de Nova Planta (1716). El seu nombre i la seva extensió havien estat sempre variables. A principis del segle XVIII n'hi havia divuit. Fins que no van ser annexionats per França (1659), el Rosselló i la Cerdanya duïen el nom de comtats.

Virrei: (*lloctinent* en temps dels comtes reis): Representava el poder reial. Quan el rei entrava al Principat, el virrei cessava automàticament. Era un càrrec triennal, nomenat directament pel rei. Va haver-hi pocs virreis catalans; tanmateix, en temps de Felip II encara adreçaven en català les ordres i disposicions que enviaven als oficials reials, fins i tot si eren, uns i altres, de parla castellana.

• •

CAPÍTOL PRIMER

ON FEM CONEIXENÇA

AMB UN PERSONATGE SINGULAR

Fra Bartomeu menà l'ase al marge del camí i s'aturà; li havia semblat que, lluny al seu darrere, s'alçava una fressa com de tropa a cavall.

No s'havia equivocat. Quan el ressò del pas de la seva muntura s'apagà, el soroll dels altres es va fer més present, més real. Encara eren lluny; malgrat això va estimar-se més esperar el temps que fos que haguessin passat.

Ja feia un bon parell d'hores que havien sortit de Mataró, ell i el seu ase, avançant al trot menut de l'animal en el silenci de la nit pel camí ral que, entre mar i muntanya, duu de Barcelona a Girona. Santa Maria d'Arenys ja no devia quedar gaire lluny, i fra Bartomeu, contrariat pel retard que li causava l'aturada, va tenir un gest de despit.

Tanmateix, aquells moments de descans no li venien gens malament. El sacseig del pas de l'ase damunt les pedres i els bassals del

camí, amb el seu ritme curt que només sabia repetir una cosa —«ves-i-per-què-aquella-dona», «ves-i-per-què-aquella-dona», «ves-i-per-què-aquella-dona»—, no l’havia deixat reflexionar amb soltesa, no li havia permès d’establir un pla assenyat per convèncer del seu error, de l’absurditat de la seva actitud, aquella dona rebel i contumaç amb la qual havia de trobar-se. I, malgrat tot, el «ves-i-per-què-aquella-dona» havia resumit bé, tot al llarg del camí, l’estupor en què l’havia abismat la seva rebequeria.

No ho entenia, no arribava a entendre-ho. Ell havia respectat escrupolosament les clàusules del contracte i havia dut feliçment a terme la seva missió amb l’obstinat fervor i l’exquisida dedicació que solia, i heus ací que ella es resistia a honorar la part de l’acord que li pertocava.

Era la primera vegada que se li plantejava el cas, i fra Bartomeu no sabia avenir-se’n.

—N’Evangalina diu que haureu d’esperar —li havia dit el germà Mateu aquella mateixa nit.

—Què vol dir que haurem d’esperar? —havia respost ell, ja alarmat.

No va tenir temps de repetir-se l’exposició dels motius que li n’havia fet el germà Mateu. El ressò del galopar dels cavalls que s’acostaven esdevenia més fort, s’imposava en el paisatge migpartit d’ombra i de llum engegadora de l’alba que ja apareixia a l’horitzó del mar, i no el deixava centrar-se que en el que li importava.

Deuen ser molts..., es digué.

Ja se n’havia distret del tot.

Va recordar quelcom que havia sentit dir la vetlla:

—Diu que s’han vist creuar vaixells pirates a l’altura de Santa Maria d’Arenys.

No tenia gens d’estrany, les quatre drassanes de Santa Maria en feien un poble ric, molt a propòsit per a desvetllar la cobejança dels pirates.

Són soldats que envien en defensa de la vila, s’explicà ell mateix.

Eren soldats, en efecte, i no pocs. Van passar rabent pel seu costat, trencant en mil bocins l'espill d'un bassal d'aigua on s'emmirallava l'aurora.

Va esperar que s'allunyés un xic la fressa del galop i va reprendre el camí.

Ja no li'n quedava gaire per fer, d'aquest camí; no li calia arribar a Santa Maria, a Sant Martí encara menys.

Era això mateix que li havia precisat el germà Mateu:

—Ha dit que us podreu trobar a primera hora del matí, a l'ermita de la Torre de Ca'n Benet. Hi sereu a l'abric de mirades indiscretas, ha dit.

Trobar-se a l'abric de mirades indiscretas ja li estava bé, a fra Bartomeu. L'enutjós era la llarga caminada que l'esperava i que amb prou feines l'havia deixat dormir un parell d'hores a Mataró.

—... I n'Evangelina estarà tan fresca i tan ben disposada —continuà amb mal humor—. Ella rai, que haurà fet nit a la mateixa Torre de Ca'n Benet... —acabà amb agror.

I tant que hi havia fet nit. La Torre de Ca'n Benet era una part del ric heretatge que, no feia gaire, li havia tocat en sort a Evangelina.

Tal volta fou aquesta recordança de l'herència que li va revifar l'ànim, o aneu a saber què ho va fer. És el cas que fra Bartomeu alçà el cap, tirà un xic enrere la caputxa de l'hàbit com per acollir la frescor del matí, talonejà l'ase i atacà amb animació la pujada que, del camí ral, el conduiria a la Torre de Ca'n Benet sense haver de passar per Santa Maria d'Arenys.

La manera d'actuar, ja la trobaria quan estigués sobre el terreny.

*

I el terreny no va tardar gaire a posar-se a l'abast dels ulls cansats de fra Bartomeu. Allà el tenia, no podia ser un altre. Una masia-torre de pedra lleonada que la llum vermellosa del llevant colpia de ple,

unes finestres enreixades, una porta d'arc que revestien sumptuosament de cap a peus les altes dovelles, tan de moda a les primeries del segle. I a l'altre costat del camí, molt més petita, recollida al mig de les alzines amb el seu menut campanar de cadireta, l'ermita de Sant Cristòfor.

Fra Bartomeu aturà l'ase. No hi havia ningú. Ni un filet de fum, ni una esclatxa de llum. Les finestres, la porta eren tancades. Tanmateix, part darrere de la masia se sentia remor de vida, sorolls de galliner, mugir de vaques... Evangelina devia haver donat l'ordre als masovers d'estar-se quiets dins la casa.

Va copsar molt de pressa el que hi havia de raonable en aquesta decisió d'Evangelina i, sense entretenir-s'hi més, va adreçar el pas cap a la petita capella. Ara li recava d'haver restat indecís al camí tanta estona.

No poden haver-te vist, s'explicà per tranquil·litzar-se, t'havies parat pel costat de l'ombra, i àdhuc si algú espiava per algun forat, enlluernat com seria per la llum del sol ixent, amb el color castany del teu hàbit i l'ase gris, no podria veure-hi gran cosa.

De tota manera més valia fer-ho tot amb la major discreció possible. Va estacar l'ase per la banda del bosc i va esmunyir-se silenciosament cap al davant de l'ermita.

La porta no n'era barrada. Al contrari, sols va haver d'empènyer-la una mica i el batent se n'obrí suaument, sense soroll, com si ja hi hagués algú a dins que l'esperava. Però no hi havia ningú.

Hi havia, sí, un canelobre de set branques amb les candeles enceses. Un moment, les set flames verticals s'esvalotaren amb la presència de l'intrús. Res, un rampell, una fantasia; aviat es qualaven de nou en el centre d'una esfera lluminosa que feia més profunda l'ombra que l'envoltava. Hi havia també, perduda en la foscor, una petita estàtua del sant que protegia l'indret amb un Nen Jesús a collibè tot ple de coloraines. I també hi havia dos reclinatoris amb recolzador de vellut. Però de la senyora Evangelina, res de res.

Fra Bartomeu va restar un moment desconcertat, com paralizat per la idea que havia estat víctima d'una farsa amarga i sense solta. No li va durar gaire el desengany, no hi havia cap motiu perquè la dona esperés dins l'ermita una arribada que no sabia en quin moment podia tenir lloc. Que n'estava amatent, ho provaven les candeles enceses i la porta franca. Asserenat, fra Bartomeu sospirà lleument, anà a fer la deguda genuflexió davant l'estàtua de Sant Cristòfor i resà un parenostre amb els dits encreuats. Després tornà a emparar-se d'ell la impaciència.

Va esguardar al seu entorn, frisós, sense saber què fer. Les candeles cremaven en silenci, Sant Cristòfor somreia lleument cap al Nen rialler que portava a collibè. Tot era calma i besllum d'eternitat dins l'ermita. Llavors, per matar el temps, anà a agenollar-se a un reclinatori i, sense molt de fervor perquè les intranquil·les circumstàncies no ho permetien, tornà a resar.

•

Tothom sap com és llarga l'espera quan el neguit, la impaciència i la malícia s'han fet senyors de l'esperit. I, malgrat tot, amb prou feines una nova llàgrima de cera començava a córrer tija avall de les candeles que la porta s'obria i Evangelina entrava furtivament dins del menut recinte.

—Fra Bartomeu... —murmurava.

El frare va tenir un sobresalt de mort.

—Ah, senyora Evangelina! Pensava que...

Res no pensava, el bon frare. S'havia abismat en la pregària amb més sinceritat i bona fe del que en principi havia cregut i, de resultes, tota l'acritud, tot el despit se li havien evaporat de l'ànima.

Va allargar la mà amb benevolència perquè Evangelina l'hi besés, i ella ho va fer amb recolliment. En acabat, com sempre passa, va caure dins l'ermita aquell silenci feixuc, curull de coses que s'han de dir, però que no se sap com s'han de dir, que tots hem conegut

en un moment o altre de la nostra vida. I, com sempre passa, els dos personatges de la història van rompre a parlar al mateix temps.

—M'heu demanat...

—Us he demanat...

Un altre cop el silenci, encara més feixuc, encara més embarrassat...

Va ser el moviment del cos que va acabar amb l'enfadosa situació. Evangelina es va decidir a fer el que, d'entrada, ja devia haver fet.

—Pare nostre... —va començar.

S'havia agenollat al reclinador amb recolzador de vellut. Durant un temps, el murmuri del rés lliscà als peus de Sant Cristòfor mentre la flama de les candeles s'estremia. Quan la dona s'alçà tot fent un xic distretament el senyal de la creu, es va veure ben clar que les coses s'havien posat al seu lloc.

—Us he fet demanar, fra Bartomeu —començà Evangelina amb certa arrogància— perquè...

Fra Bartomeu no la deixà encetar una enumeració de causes i motius que, segons com, haurien pogut aconseguir de posar-la en aquell estat de raonable intangibilitat que solen atènyer els arguments judiciosament exposats.

—No sou vós que m'heu demanat per veure'm, senyora Evangelina —afirmà amb fredor—. Ha estat el vostre servidor, al qual heu deixat ben parat amb l'ambaixada que li heu enviat segons la qual us negàveu a fer honor al vostre compromís.

En veritat, havia estat la bona manera d'atacar. La dona va alçar imperceptiblement la barbeta, com ofesa, però no va dir una sola paraula. Fra Bartomeu decidí de deixar passar el temps necessari perquè l'acusació acabés de produir l'efecte degut i considerà Evangelina amb severitat.

Ella parpellejà un instant sota l'esguard mancat d'amenitat que l'apuntava del fons de la caputxa. Després enaltí el cap i desvià la mirada.

—Jo no m’hi he negat, fra Bartomeu. Si fra Mateu us ho ha dit així, ha mentit per la gola —digué.

Doncs estava ben vist que no era la bona manera.

Fra Bartomeu no contestà res i continuà esguardant-la. La dona seguia amb els ulls fits en la imatge de Sant Cristòfor, però res en el seu posat no deixava veure que l’efecte descomptat aconseguia uns resultats positius.

El frare va decidir de canviar de mètode.

—No em direu, senyora Evangelina —afluixà amb un sospir i endolcint el to— que el vostre servidor no ha complert bé la seva comesa. I, parlant d’això i amb tot el pesar del món, em permeto recordar-vos que sou vós que em vàreu venir a cercar aleshores, i no jo a vós.

La dona abandonà un punt el posat alterós i accedí a esguardar el frare.

—Vós vau venir a veure’m quan us vaig fer demanar perquè us sortia a compte —afirmà absurdament.

A fra Bartomeu, la indignada sorpresa li tapà la boca durant un bon moment. Ara resultava que era a ell que l’afer sortia a compte...

Va decidir de no començar una discussió sense cap ni peus; el que li interessava era marxar d’allà amb la paga de la feina feta a la mà, o, si més no, amb la reconeixença del deute degudament signada i rubricada.

No li quedava altre remei que dur amb suavitat la dama a una manera més sana de considerar les coses.

—Vós em vàreu fer venir, senyora Evangelina, a fi que us resolgués un problema que no us deixava viure.

La dona deixà anar un sospir que li alçà el pit abundós sota la mantellina negra, però no digué res. El frare va somriure dintre seu; ara podria dir-se que havien agafat el bon camí.

—No em voldreu dir, senyora Evangelina, que d’haver-vos considerat com a pubilla durant més de divuit anys...

—Onze —l'interrompé la dama amb decisió.

Fra Bartomeu va tornar a somriure dintre seu. En pretendre's més jove del que en realitat era, la dama havia donat una primera mostra de feblesa. Si tot anava bé, arribarien a una avinença satisfactòria per ambdues parts.

—Diguem-ne onze, i perdoneu l'error —va fer amb bonhomia—. Doncs, com us deia, al cap d'onze anys de tenir-vos per púbillia d'un dels homes més ben considerats de la contrada, el fet que us nasqués un germanet baró...

—Ni tan sols era germanastre —tornà a interrompre ella agrament.

Fra Bartomeu sentí que començava a esgotar-se-li la paciència.

—Fill del vostre pare era, si no m'equivoco.

Ella arrugà les celles i se li encarà.

—Si al meu pare no se li hagués acudit de casar-se amb aquella...

—Sí, però ho va fer. I el nen va néixer i en va ser l'hereu.

No va afegir, com hauria volgut: «... i us va desposseir del que pensàveu que era vostre, i va ser això que va fer que al final us agaféssiu a mi com a la taula de salvació, perquè us tragués de la vostra situació de dona sense gràcia i sense els cabals que calen per a comprar un marit ric que volgués carregar amb vós.»

Va abstenir-se'n, com és natural, i tothom entendrà perfectament que així ho fes. No és amb brusquedats i deixant la regna solta als sentiments que s'aconsegueix res en aquest món.

—... I vós —continuà amb to compassiu— mentre el vostre estimat pare visqué...

—Per què en dieu «estimat pare»? —l'interrompé la dona—. Un pare estimador no mor sense fer testament, com va fer ell!

Una altra mostra de feblesa.

—Precisament —repremia fra Bartomeu amb suavitat—. Però aquí teníeu el bon fra Bartomeu per treure-us del mal pas.

Evangelina l'esguardà francament. Mai no li havia fet por la mort dels altres. Més d'una vegada en la seva vida havia estat temptada d'escanyar el germanet petit o de llençar-lo al safareig, més d'una vegada havia sentit als dits el coll frèvol i tebi del menut que l'estreta més minsa trencaria. Però allò hauria estat fill d'un rampell, d'un arravatament que el desengany de la desposseïció hauria pogut explicar. En canvi, aquest fra Bartomeu...

—No em direu, filla meva, que sense les meves pregàries i la meva fervorosa constància, i la immerescuda gràcia que m'ha estat donada d'entrar en comunicació amb el Cel... —sentí que deia el frare amb unció.

Tant se li'n donava, a ella, de les raons que el frare podia adduir. El que sabia i que era cert era el que havia vist amb els seus propis ulls. L'havia ben enganyada. Les seves pregàries, la seva constància i la immerescuda gràcia, que deia ara...

Sort va tenir fra Bartomeu que ella no anés a donar part a les autoritats dels seus embolics.

—Perquè no cal que us recordi un cop més que vàreu ser vós, filla meva, qui em vàreu enviar a buscar —proseguia l'altre dolçament.

L'havia enviat a buscar, era veritat. Però, qui li havia brindat la seva ajuda amb la més gran descaradura del món?

*Si el neguit et rosega,
si el desengany no et deixa dormir,
si el desamor et mata,
gira els ulls envers Déu
i envers el caputxí fra Bartomeu.*

Era això mateix que deia l'estampeta que repartia l'esguerrat a la sortida de missa de dotze a Santa Maria. I ella, morta de neguit, havia demanat per veure'l, aquest frare. Però això era tot.

—... El vostre servidor va venir a veure-us a la casa on vivia el vostre germà amb la seva dona i els seus fills i vós amb ells —anava dient fra Bartomeu— i no em direu que...

Li va semblar a Evangelina que el to del frare s'havia refredat. El va esguardar de nou, el frare també l'esguardava. Va veure lluir els ulls sota la caputxa, va parar esment en aquell gest dels dits acariciant el llavi sota el nas, que sempre feia i que tant la irritava, i va sentir molt bé que les coses no serien tan fàcils d'arreglar com ella havia pensat.

—... no em direu que —continuava l'altre, ja exigent— el vostre germà no va caure malalt l'endemà mateix, i no em direu que no el vaig vetllar sense defalliment i amb fervorosa perseverança fins al moment de la seva mort.

Ella va sostenir amb descaradura la mirada glacial que el frare li adreçava des del fons de la caputxa. Aquella mort, ella l'havia desitjada, però no era ella qui l'havia portada a cap.

Va estar temptada de dir: «Us vaig veure com enretiràveu el coixí de damunt del cap del meu germà, fra Bartomeu», però se'n va abstenir. Ja arribaria el moment de dir-ho si el frare s'entossudia en les seves pretensions.

Però el frare, es veu que sí, que volia entossudir-s'hi.

—No em direu, senyora Evangelina, que el notari que us vaig fer venir per establir el testament apòcrif del vostre pare, que us feia hereva de tot en cas de defunció del vostre germà, no ho va fer amb la més exquisida cura i amb tots els ets i uts que exigeix un document d'aquest gènere. I no em direu que la paga que me'n vàreu prometre...

Ella l'interrompé amb decisió i acritud.

—He hagut de pagar la legítima dels meus nebots, fra Bartomeu. La vostra, de legítima, l'haureu d'esperar.

El frare l'esguardà una estona sense dir res.

—No en va ser aquest, l'acord —pronuncià després amb suavitat—. Tractes són tractes, senyora Evangelina.

Ja ho crec que s'hi entossudia, el frare. Havia arribat el moment de l'acusació, i no li'n dolia gens ni mica, a Evangelina.

—No cal que us ho prengueu tan a la valenta, fra Bartomeu —va dir, gairebé amb alegria—. Us vaig veure amb aquests ulls

com tapàveu amb el coixí el cap del meu germà i com l'hi enretiràveu quan el noi ja era mort. Si això arriba a les orelles d'algú interessat a saber-ho...

El caputxí restà un moment silenciós. Aquella ximple de dona era ben capaç de fer el que deia, sense pensar que ell podia arrossegar-la en la seva caiguda. Sigui com vulgui, més s'estimava que no ho fes.

Es va dur la mà a la bossa que portava sota l'hàbit.

—I pel pagament del deute, què hi farem... —decidí amb filosofia mentre plantava el coltell en el pit abundós d'Evangelina—. Un altre dia aniran més bé les coses.

• •

CAPÍTOL SEGON

QUE CONTÉ, JUNT AMB D'ALTRES COSES, UN EMOTIU DISCURS DEL SENYOR VIRREI

El sol de les nou del matí entrà de sobte part de dalt de la finestra i posà un punt de llum encegador en el vidre del moble llibreria. El virrei aturà els passejos que el duïen d'una banda a l'altra del sumptuós escriptori de la Reial Audiència i esguardà l'home assegut davant la taula.

—Sou noble, Plagumà? —demanà, gairebé com aquell qui llança un repte.

L'home no s'immutà. Feia estona que seguia amb la mirada l'anar i venir del virrei, sense un gest, sense una paraula. Si el virrei no hagués estat tan atrafegat i tan absort en els propis sentiments, potser hauria pogut veure que al fons del ulls li espurnejava com una petita flama d'irònic divertiment. Però, al virrei, les petites flames del fons dels ulls no li interessaven gaire. Al virrei, l'única cosa que li interessava en aquell moment precis era de determinar els termes adients, necessaris per a l'exacta dosificació de les paraules i de les idees —una de freda, una de calenta— que havien de posar de manifest la primacia de la reial potestat damunt les altres, tot evitant d'esvalotar l'excitable susceptibilitat de les autoritats locals. «Encara no és arribat el moment, Fernando», li havia dit Sa Reial Majestat...

El moment encara no era arribat, però el virrei no aconseguia d'improvisar un parlament que no posés en evidència el desgrat, íntim i personal, que li causava el nomenament d'un home del país per a un càrrec de tant de responsabilitat.

Era per això mateix, per trencar l'obsessiu martelleig dels sentiments hostils, que havia formulat una pregunta, la resposta aclaridora de la qual, en veritat, tant se li'n donava:

—Sou noble, Plagumà? —havia dit.

—Simple cavaller, excel·lència —n'havia estat la indiferent contesta.

El senyor virrei no estava tan absorrt en el problema que se li plantejava que no acabés per adonar-se del poc interès de l'home, ni en bé ni en mal, envers el contingut d'unes qüestions i d'unes inquietuds que d'altres haurien considerat com a primordials.

Una mica intrigat el va esguardar més detingudament del que ho havia fet fins aleshores.

Era un home jovenàs, vint-i-cinc o vint-i-sis anys a tot estirar. Ni alt ni baix ni gros ni prim, un home normal. Al contrari dels joves del moment no duia barba arrissada ni bigoti recargolat. El vestit, sobri, la gorgera, neta; de joies, cap. Amb tot, no se li remarcava un partit pres d'austeritat. Res de capellanesc, res de rosegaltars en el posat. Se'l veia així, naturalment indiferent als preceptes de la moda. Hi havia quelcom en ell, emperò, que deia ben clar que no era algú que es deixés impressionar amb facilitat. Així, doncs, més valia no caure en el ridícul de voler aclaparar-lo amb paraules altisonants. Al contrari, una manera conciliadora, atribuint-se personalment el bon paper, podia aconseguir d'aquell home, que semblava intel·ligent, la cooperació sens falla, necessària per al transcurs d'un virregnat reeixit i amb el mínim possible d'entrebancs.

Malgrat això, en les seves relacions havia de quedar ben palès l'insigne favor que significava, de la part de Sa Reial Majestat, un nomenament que constituïa una excepció dins la línia política traçada pels seus reials designis.

Apaivagats els sentiments hostils per una reflexió que l'havia dut a un plantejament més raonable dels fets davant dels quals es trobava, el virrei va anar a seure darrere l'escriptori i esguardà el seu visitant amb certa afabilitat.

—Vós sou en Jaume Plagumà —afirmà.

L'altre admeté el fet amb un moviment del cap i el virrei prosseguí:

—Us haig de confessar que, quan el cap de la Diputació del General va venir a veure'm amb el vostre nom a la mà i amb la quasi exigència de nomenar-vos per al càrrec de portantveus del rei, que tan feliçment va exercir el difunt Juan de la Higuera que en pau descansí i al qual succeïu, jo vaig tenir por que Sa Reial Majestat no es dignés accedir a satisfer una demanda exposada de manera tan poc cortesa.

El virrei va fer una pausa. Li havia semblat que, en poques paraules, l'essència del contingut del seu parlament havia quedat ben exposada. Havia deixat ben palesa la imperdonable grolleria d'aquells senyors de la Generalitat, havia deixat entendre la pròpia disposició a llimar aspors, a intercedir prop de Sa Reial Majestat perquè fos acceptada la proposta dels diputats. S'havia ben guardat de deixar entreveure, ni pel més minso senyal, la restricció que havia oposat Sa Reial Majestat a les seves indignades, encara que respectuoses, objeccions personals a la proposta dels de la Diputació del General:

—Encara no és arribat el moment, Fernando —li havia reiterat amb severitat.

Encara no era arribat el moment d'encontrar de front les autoritats del Principat, i, tot comptat i debatut, més li interessava tenir-les al costat durant el temps que durés el seu virregnat.

Va reprendre l'argumentació amb la qual acollia al nou portantveus, que l'escoltava ben respectuosament, però sense la més petita intenció de manifestar un parer que no li demanaven.

—Les regles que regeixen l'ordenació administrativa i política del Principat estan ja establertes de tal manera, amic Plagumà, que és força probable que la vostra durada en el càrrec de responsabilitat que Sa Majestat us encomana es perllongui de manera indefinida en el temps, si l'exerciu amb lleialtat i constància. Ara bé; segons que

m'han parlat de vós i dels vostres dots i capacitats —aquí Plagumà va fer el gest de qui està aclaparat per tant de munificència—, confio i estic segur que tot els anys que duri el vostre servei seran per a l'exaltació de Sa Reial Majestat i benefici del reialme. No penso pas que...

Arribat en aquest punt de l'homilia, el virrei va haver d'interrompre's; el sol, guanyant l'espai que de dret li pertocava, s'havia entravessat damunt la seva taula.

No va tenir altre remei l'il·lustre senyor que iniciar un moviment de reculada del seu seient.

—No penso pas que —repremia després amb un gest de desgrat cap a la intempestiva manifestació de l'astre del dia— els efectes de la vostra vigilància i de la facultat de censura que us haurà estat atribuïda hagin de recaure de manera negativa damunt l'acció dels veguers, per al nomenament dels quals Sa Majestat procedeix després de la selecció més exquisida. Tots són cavallers de nissaga i d'una lleialtat a tota prova, ja ho anireu veient. D'altra banda —prosseguí amb severitat—, les vostres atribucions sols us autoritzen a donar part als vostres superiors, jo, en aquesta ocasió, de les anomalies que haureu notat en l'exercici de llurs funcions, posat que n'hàgiu remarcat alguna.

El to era definitiu, les condicions que havien de regir la feina del nou portantveus restaven ben establertes. El virrei es va veure obligat a fer una pausa que va emprar per a observar llargament, amb l'esguard sever que el to mateix amb què havia parlat havia fet néixer, un Plagumà atent i incommovible.

No va tardar, emperò, a retornar envers uns sentiments més amicals:

—Com és natural i com ja deveu estar-ne assabentat, Plagumà, Sa Majestat no us confia una missió de tant de compromís sense dotar-vos dels instruments indispensables per a dur-la a terme. En conseqüència, i obeint les disposicions dels antics reis, comptareu amb una cort de justícia pròpia que us seguirà arreu, i que integra

un jutge assessor —aquí, el virrei posà la vista en el full enlluernant de sol que tenia al cim de la taula— el nom del qual veig que és el d'en Pere Joanola, amic i antic condeixeble vostre, segons heu precisat vós mateix, i per al qual, el rei, en la seva infinita mansuetud i benevolència, ha consentit a autoritzar-vos-en la designació.

El virrei esguardà de nou Plagumà. Dins dels seus ulls vibrava la mateixa infinita mansuetud que en els dissenys de Sa Majestat.

Dolçament, sense brusquedat, va fer dringar una campaneta que en un tres i no res va atreure la presència d'un servidor.

—Feu entrar el senyor Joanola —ordenà el seu amo amb suavitat.

I el senyor Joanola entrà.

El virrei li designà una cadira a la vora del nou portantveus. Després es dedicà a considerar amb mirada agradosa, en silenci i detalladament, el nouvingut: el vestit sobri, els ulls blaus, la cara rasurada com en Plagumà...

Quan en va haver acabat es va veure que el temps esmerçat en la inspecció li havia servit per a oblidar tota dolcesa.

—La vostra cort de justícia —prosseguí, recuperant la primitiva autoritat— està integrada també, com ja deveu saber, per un escrivà que prendrà nota de manera oficial de totes les vostres decisions. Pel que fa a aquest punt precís, he pensat que, novicis com sou tots dos en aquesta tasca de confiança, el més adient és que us feu acompanyar i assessorar pel mateix escrivà que ha seguit fidelment durant cinc anys el vostre difunt predecessor. Està assabentat de tots els projectes de treball bastits per ell, i que la mort ha vingut a interrompre dissortadament, a fi de lluitar eficaçment contra les dues plagues que assolen el Principat. Vull parlar de les bandositats que amenacen el lliure trànsit de l'or de Madrid a Gènova passant per Barcelona, i de les hordes d'hugonots que, vinguts de França, assetgen contínuament el nostre país per la banda del nord. No hem d'oblidar la bella victòria que el meu predecessor va aconseguir damunt dels qui assetjaven Perpinyà, encara no fa dos anys.

Va seguir un respectuós silenci, al cap del qual l'actual representant reial va fer dringar de nou la campaneta, potser d'una manera més marcial que abans.

No va ser un criat que va acudir a la convocatòria. En comptes d'ell es va presentar dins l'escriptori un senyor de mitjana edat i vestit amb elegància. El cabell escàs i grisenc, el magnífic bigoti migpartit sense falla que li barrava la cara de banda a banda li donaven un aire de seguretat i d'home d'experiència que sols podia advocar en favor seu. No va esperar que l'invitessin a seure; després d'una reverència força cortesana que no es dirigia a ningú en particular, ell mateix s'hi va autoritzar com aquell que ja hi està acostumat.

El virrei no se'n formalitzà pas. Al contrari, va adreçar al visitant el més amable dels somriures.

—Tinc el plaer de presentar-vos, amic Plagumà, el vostre mentor i adjunt per a la tasca que us ha estat encomanada, misser Felip Rovira, escrivà adscrit a la Reial Audiència de Barcelona. Estic convençut que us hi entendreu bé. Ell us precedirà sempre en aquest viatge per anunciar al senyor veguer la vostra arribada.

Els dos amics, puix que de dos amics es tractava, es van girar cap al bigotut oficial de la Reial Audiència i el van saludar amb una inclinació del cap. Mentrestant, el virrei prosseguia el seu parlament, i ja d'entrada va quedar ben palès que el primer itinerari designat al nou portantveus s'havia discutit i planejat amb minúcia sense haver d'apel·lar als nombrosos dots i capacitats de l'interessat.

—Hem parlat amb misser Rovira —començà el senyor virrei— de l'interès que presenta per a la defensa del reialme el fet de reprendre el camí de les vegueries que es troben entre Barcelona i Perpinyà. Es tracta del darrer recorregut efectuat per misser Rovira, aquí present, i el vostre predecessor, a la tornada del qual el malaurat va morir. La missió que l'hi conduïa era de donar als veguers les instruccions necessàries, destinades a aplegar homes i queviures a cada cap de vegueria i mantenir-los en reserva per poder fer front a un nou intent d'invasió dels hugonots de França. A l'anada, el vostre

malaurat predecessor va poder procedir amb tota la minúcia i l'eficàcia que el caracteritzaven, però en el viatge de retorn...

Aquí, l'excel·lentíssim virrei adreçà a misser Rovira un gest molt de senyor.

—Però, continueu, misser Rovira; vós coneixeu més bé que jo els perquè de la necessitat de tornar a fer aquest viatge.

L'escrivà en va agrair la deferència amb la urbanitat deguda i va prendre la paraula.

—Com ja he tingut l'honor d'informar vostra excel·lència, senyor —començà, amb la visible intenció d'assabentar el virrei de coses i fets que ja coneixia—, a l'anada, sa excel·lència Juan de la Higuera, portantveus del rei, va poder aturar-se a cada cap de vegueria el temps degut i necessari per a establir amb sa senyoria el veguer el pla d'acció més adequat per a barrar el pas als hugonots, els de fora i els de dins. Perquè no hem d'oblidar, excel·lentíssim senyor...

L'escrivà va aturar el doll d'eloqüència a fi de deixar al virrei el temps degut per a poder expressar amb dolorosos i repetits capcinejos la seva afligida i muda aprovació.

—Perquè no hem d'oblidar —reprenia misser Rovira amb amargor— els hugonots que ja tenim a dins, i que amenacen de contaminar amb la seva perversa desviació una bona majoria dels ciutadans d'aquesta bella part del reialme d'Espanya, massa propens, ai las! a la rebel·lió i a la contumàcia.

Es va veure molt clar que, sols d'evocar l'eventualitat del contagi, la tristor que va emparar-se de misser Rovira va ser tan gran que el va obligar a callar una vegada més.

El virrei va aprofitar l'avinentesa per a encaixar el seu, de comentari, i posar els punts sobre les is.

—Sort tenim de l'acurada vigilància de Sa Majestat el Rei Felip Segon, que Déu guard, que ha dotat aquestes terres d'Aragó i Catalunya d'una nombrosa i ben establerta representació del Sant Ofici, i l'activitat del qual es fa sentir fins a les altes esferes del país —digué amb unció.

Un silenci respectuós seguí l'emocionada remembrança del virrei, després del qual l'escrivà prosseguí amb la interrompuda informació:

—Però, com us deia, excel·lentíssim senyor, durant el viatge de retorn el senyor de la Higuera va sentir les primeres escomeses del mal que se l'havia d'endur d'una manera tan ràpida i inesperada.

—En efecte —confirmà el virrei—. El dissortat ni tan sols va tenir temps de començar a fer-me la relació dels resultats de la seva feina. Quant al jutge assessor de la seva cort, no podia informar-me'n de cap manera per la bona raó que, quan eren a Girona en el viatge de tornada, va demanar al seu superior l'autorització, que li va concedir amb la magnanimitat que acostumava, d'aturar-se a La Bisbal per visitar un germà malalt. Sortosament encara hi havia misser Rovira, aquí present, que és la persona més ben assabentada del problema.

L'esmentat misser Rovira va agrair en silenci les amables paraules del virrei i va reprendre la relació dels fets allà on l'havia deixada.

—En conseqüència —continuava, com si no hi hagués hagut interrupció de cap mena—, assetjat com estava el malaventurat per la malaltia, en el viatge de tornada no va tenir l'ocasió d'aturar-se a cada vegueria amb el temps degut per a assegurar-se que les disposicions s'havien pres com convenia. És per aquesta raó —afegí, girant-se per primera vegada cap al novellament nomenat portant-veus— que, junt amb l'excel·lentíssim senyor virrei, hem pensat que era indispensable i primordial de reprendre el mateix recorregut que havíem fet amb sa excel·lència Juan de la Higuera.

L'exposició, que semblava una ordre, acabà, i els ulls del virrei i els de l'escrivà misser Rovira es clavaren damunt del nou oficial reial.

L'esguard n'era fred, sense expressió, un esguard que deia, de la manera més succinta possible, les coses són així, i no hi ha res a dir.

En conseqüència, Jaume Plagumà, novell portantveus del rei, s'abstingué de fer-ne el més petit comentari i es dedicà a escoltar amb atenció el traçat, amb fites i senyals, del seu primer viatge.

•

Entre consells, projectes i decisions, el matí s'havia escolat de tal manera que ja la campana de la Seu tocava a missa de dotze quan la cort de justícia del nou portantveus, i el nou portantveus amb ella, posaven el peu a l'escalinata d'entrada de la Reial Audiència.

Misser Rovira es girà cap al seu nou superior.

—Què us sembla —suggerí— si, ara que estem plegats, ho aprofitem per demanar a Déu que ens il·lumini en la nostra tasca, excel·lència?

Durant un curt moment Plagumà va restar en suspens... «Excel·lència», havien dit... I l'excel·lència era ell...

Molt de pressa s'adaptà a la nova situació.

—Teniu raó, misser Rovira —digué—. Anem-hi tots plegats.

No van haver de caminar gens, la Seu la tenien just al davant. Van entrar-hi, van oir missa, cadascú va fer el seu prec a la seva manera. Quan en van sortir, el sol queia de ple damunt la plaça.

El nou portantveus es va girar cap a l'escrivà. Un cop més, admirà en un silenci impressionat el bell bigoti que li barrava la cara.

—Bé, misser Rovira —reaccionà de pressa—. Demà ens trobarem al meu escriptori per enllestir els darrers detalls del nostre viatge. Em sap greu que el cotxe que se'ns ha atribuït no sigui prou espaiós...

—No us hi encaparreu, excel·lència. És així mateix que ha estat decidit des de fa segles. Tres membres de la cort, tres carruatges. Ja heu fet molt de favor demanant al virrei que us sigui atorgat que el vostre jutge assessor viatgi en el vostre propi cotxe. Us adoneu de l'estalvi que significa per a l'erari de la Reial Audiència? Un cotxe amb els seus servents, quatre cavalls, tot a la guardiola... Això, sense comptar l'escorta. No, excel·lència, tot no poden ser flors i violes per

al senyor virrei. El malcriaríem —afegí en to de facècia—. D'altra banda, és normal que sa excel·lència el portantveus pugui tractar amb el seu assessor durant el viatge de qüestions que no interessen el notari fins que no estan definitivament decidides.

Se'l sentia discret i deferent, un si és no és llagoter, no gens amarg per la situació de subaltern que la regla li havia designat dins la cort de justícia inherent al càrrec. Després de l'autoritat amb què havia establert el primer recorregut del nou portantveus resultava agradable de veure que l'home reprenia sense acrimònia el seu lloc de persona manada, i Plagumà en fou alleujat en gran manera.

El sol picava, les darreres devotes sortien de la Seu. A la vora de la plaça un home manc, de cames tortes, repartia estampetes tot pidolant.

En veure aquells tres senyors que s'acostaven, l'esguerrat cuità d'anar cap a ells.

—Una petita almoïna, cavallers, per l'amor de Déu...

Tots tres van portar la mà a la bossa; l'esguerrat deixà veure amb un ampli somriure la boca esdentegada i donà a cada un d'ells una estampeta que va treure d'una bossa greixosa.

No va ser sense repugnància que els tres senyors van accedir a agafar-la.

—Què és això? —s'estranyà misser Rovira mentre l'esguar-dava.

El sant de l'estampeta ni tan sols es podia reconèixer, tan bast era el dibuix que el representava. El curiós era el text imprès al dors de l'estampa:

*Si el neguit et rosega,
si el desengany no et deixa dormir,
si el desamor et mata
gira els ulls envers Déu
i envers el caputxí fra Bartomeu.*

—Què és això? —repetí, enfurismat, misser Rovira.

Plagumà no semblava gens ni mica impressionat per la lectura. Va ser l'emoció de l'escrivà el que més el va admirar, però no va deixar veure la seva sorpresa.

—No és res, no n'heu de fer cas —digué, arronsant les espatlles—. Una d'aquestes pregàries que corren pel món. Algú que vol que el facin sant.

—Ja podeu dir-ho, excel·lència, que corren pel món! —respongué misser Rovira—. Afigureu-vos que em van donar la mateixa sortint de missa a Perpinyà, i també a Figueres!

—Sí que és curiós —admeté Plagumà, sense donar-hi gaire importància—. I no heu pogut esbrinar...?

—De què, ni de qui es tractava? Us haig de confessar que, de moment, no me'n vaig estranyar; al cap i a la fi, Figueres no queda tan lluny de Perpinyà. Però de veure que ha arribat fins a Barcelona...

Plagumà l'esguardà amb interès.

—Penseu que podria tractar-se d'una d'aquestes confraries d'enganyabadoes com n'hi ha tantes?

—És això que em fa por, excel·lència.

El portantveus restà pensívol un moment. Després adreçà un somriure a l'astorat escrivà.

—Ara per ara, misser Rovira —el tranquil·litzà mig rient—, l'única cosa que se'n pot dir és que donen proves d'imaginació i que saben organitzar-se. Ara bé —continuà, posant-se seriós—, si resultés que es tracta d'una unió de bandolers disfressada de gent inofensiva, potser faríem bé de...

—On aneu a parar, excel·lència... —protestà feblement l'escrivà—. Bandolers... Ja coneixeu la manera de fer dels bandolers, excel·lència. D'intel·ligència, no es pot dir que en tinguin molta.

Somreia, però encara se'l veia capficat.

• •

Cap al 1571, amb l'arribada a Catalunya del nou virrei enviat per Felip II, el cavaller Jaume Plagumà és nomenat portantveus del rei, i tindrà com a jutge ajudant el seu amic Pere Joanola.

A través d'un escrivà que el virrei afegeix estratègicament a la cort del nou portantveus, s'encomana a Plagumà d'iniciar la seva tasca just en el punt en què el difunt portantveus l'havia deixada: la investigació d'uns crims de gran ferotgia comesos al llarg de la ruta que uneix Barcelona amb Perpinyà.

Un matí, sortint de la seu barcelonina, el portantveus Plagumà dona almoina a un captaire que els ofereix una estampa amb un rodolí sobre un tal fra Bartomeu que, segons la brama popular, ajuda a solucionar problemes de molta gravetat, sobretot si els afectats són gent adinerada.

La ruta de la mort serà el primer gran repte per a la sagacitat i el sentit de la justícia del nou portantveus, Jaume Plagumà, que s'adonarà tot d'una que la seva vida no serà mai més plàcida.

www.editorialmeteora.cat

Meteora

PVP 18,00 €